Nr 118.

Ankom till riksdagens kansli den 29 maj 1922 kl. 1/2 2 e. m.

Memorial i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. anslag för bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner. (3 och 4 avd.)

Den 3 sistlidne februari avgav statsutskottet utlåtande (nr 9) i anledning av Kungl. Maj:ts den 7 januari 1922 till riksdagen avlåtna proposition nr 11, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, under riksstatens femte huvudtitel anvisa dels på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 85,000,000 kronor och dels på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst, 5,000,000 kronor.

I sitt berörda utlåtande anförde utskottet, bl. a., att, då Kungl. Maj:t snarast möjligt torde behöva få nödiga medel till sitt förfogande till arbetslöshetshjälpens fortsatta bedrivande, utskottet funnit nödvändigt, att riksdagen omedelbart beviljade ett visst belopp såsom förskott å det definitiva arbetslöshetsanslaget. I sådant syfte ville utskottet föreslå ett belopp av 20,000,000 kronor, vilket syntes vara tillräckligt för ifrågavarande verksamhets uppehållande i dess dåvarande omfattning under så lång tid framåt, att därunder den grundliga prövning, som de föreliggande frågornas vikt och de äskade beloppens storlek betingade, torde kunna medhinnas från utskottets och riksdagens sida.

Utskottet gjorde vidare vissa uttalanden angående de grunder, som borde följas för bedrivande av den fortsatta arbetslöshetshjälpen, samt hemställde härefter, att riksdagen för arbetslöshetens bekämpande måtte

på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 20,000,000 kronor.

Utskottets berörda hemställan blev den 8 förutnämnda februari av båda kamrarna bifallen.

I memorial den 31 sistlidne mars (nr 28) upptog utskottet frågan till förnyad behandling. Utskottet framhöll därvid, att, enligt vad utskottet inhämtat, det sålunda förskottsvis beviljade beloppet av 20,000,000 kronor torde komma att, till följd av den vidgade omfattning som hjälpverksamheten dåmera fått med anledning av arbetslöshetens ökning i landet, bliva förbrukat under loppet av april månad 1922. Emellertid såge sig icke utskottet i stånd att medhinna den definitiva prövningen av ärendet i så god tid, att riksdagen kunde fatta slutligt beslut i frågan i sin helhet, innan de redan anvisade medlen kunde förväntas vara konsumerade. Vid sådant förhållande och då Kungl. Maj:t jämväl efter sistnämnda tidpunkt otvivelaktigt komme att för arbetslöshetshjälpens fortsatta bedrivande behöva få ytterligare medel till förfogande, hade utskottet funnit nödvändigt, att ett nytt belopp beviljades såsom förskott å det definitiva arbetslöshetsanslaget. I sådant syfte ville utskottet föreslå 15,000,000 kronor, som syntes vara tillräckligt för ifrågavarande verksamhets uppehållande intill den tidpunkt under våren, då utskottet, efter vunnen klarare överblick av ställningen, kunde framlägga slutligt förslag i ämnet.

Utskottet gjorde vidare vissa uttalanden beträffande den i propositionen omhandlade frågan om statsbeställning av sten, varjämte utskottet med avseende å grunderna för det föreslagna beloppets användning hänvisade till vad i fråga om det för nämnda ändamål förut förskottsvis beviljade beloppet av utskottet föreslagits samt av riksdagen godkänts. Sedan utskottet vidare framhållit, att utskottet icke ansett sig böra förrän vid frågans slutliga omprövning ingå i någon undersökning av eller uttala något omdöme om det sätt, varpå nämnda grunder dittills av Kungl. Maj:t blivit tolkade, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till arbetslöshetens bekämpande på tilläggsstat för år 1922 anvisa, utöver förut för ändamålet beviljade medel, ett förslagsanslag, högst, 15,000,000 kronor.

Denna hemställan bifölls av båda kamrarna den 5 nästlidne april.

Då utskottet nu ansett tiden vara inne att framlägga slutligt förslag i ämnet, har utskottet tillika till behandling upptagit åtskilliga i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition väckta, till utskottet remitterade motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 18, av herr *A. O. Frändén m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar samt till understödjande av brobyggnader på tilläggsstat för 1922 anvisa och ställa till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande ett anslag av 5,000,000 kronor och att det till arbetslöshetens bekämpande under år 1922 föreslagna anslag måtte minskas med motsvarande belopp;

nr 42, av herr *L. Tjällgren m. fl.*, i vilken motion hemställts, att riksdagen ville, vid prövningen av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 och med avslag å dess äskande såväl för vissa statsbeställningars möjliggörande som ock om visst »förslagsanslag högst» å tilläggsstat för 1922 och å extra stat för första halvåret 1923, i stället

dels anvisa särskilda belopp, som efter utskottsprövning finnas skäliga, till främjande av naturliga arbetstillfällens beredande i större utsträckning genom vägdistrikt, kommuner och andra i syfte att förebygga lokal arbetslöshet;

dels, i samma syfte, hos Kungl. Maj:t anhålla om förständigande till allmänna verk och inrättningar att genom beställning av ved eller andra förbrukningsartiklar, vilkas anskaffande inom landet är möjligt, möjliggöra nya arbetstillfällen och deras fulla utnyttjande;

dels, för anordnande, där så visar sig oundgängligt, antingen genom statens arbetslöshetskommission direkt eller undantagsvis med bidrag från denna genom kommunerna av lämpliga nödhjälpsarbeten för sådana arbetslösa i större antal, som ej kunna på annat sätt sysselsättas, bevilja ett reservationsanslag å belopp, som efter utskottsprövning finnes skäligt, att användas i enlighet med här ovan angivna eller hittills eljes gällande riktlinjer, samt

dels slutligen, till möjliggörande av kommunalt understöd till arbetslösa, som ej kunnat beredas arbete och befinna sig i verklig nöd, bevilja ett reservationsanslag till belopp, som på samma sätt bestämmes, att användas i sådana fall, då kommunen ej förmår på egen hand bekosta understödet i enlighet med härom gällande föreskrifter och med beaktande av vad ovan anförts;

nr 46, av herr *N. A. Nilsson m. fl.*, som hemställt, att riksdagen för påbörjande av elektrisk kraftledning från Trollhättan till Lagans kraftverk måtte på tilläggsstat för innevarande år bevilja kr. 2,000,000: —, samt för samma arbete under första halvåret 1923 kr. 2,000,000: —, ävensom att de av riksdagen begärda anslagen för nödhjälpsarbeten minskades med motsvarande belopp;

nr 59, av herr *C. Winberg*, vilken hemställt,

1) att riksdagen måtte besluta att utöver de anslag till arbetslöshetens bekämpande i allmänhet, som kunna komma att beviljas i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 och i samband därmed väckta motioner, på extra tilläggsstat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag av 15 milj. kronor för igångsättande av industriföretag, som ligga helt eller delvis nere;

2) att såväl ovan angivna 15 milj. kr. som ock 15 milj. kronor av de medel, vilka riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 och i anledning därav väckta motioner kan komma att bevilja för arbetslöshetens bekämpande i allmänhet, måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att, i huvudsaklig överensstämmelse med i denna motion angivna grunder, efter verkställd utredning och enligt närmare av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter, utlämnas som bidrag till nu helt eller delvis nedlagda industriföretag, vilka genom erhållande av sådant bidrag kunna igångsättas;

nr 60, av herr *E. Larson*, som föreslagit, att riksdagen måtte i samband med besluts fattande om anslag till arbetslösheten föreskriva, att understöd i avsevärd omfattning skall utgå in natura, huvudsakligast av inhemska produkter;

nr 61, av herr *E. Åström*, vilken hemställt, att riksdagen måtte besluta, att ur det i särskild motion i andra kammaren av herr Lindberg föreslagna ytterligare anslaget till byggande av järnvägar m. m. å 10 millioner kronor eller, om denna motion icke bifölles, ur det av regeringen för år 1922 begärda anslaget å sammanlagt 85,000,000 kronor till arbetslöshetens bekämpande anvisa 1,000,000 kronor samt att ur det i Kungl. Maj:ts proposition nr 11 begärda anslaget å 5,000,000 kronor för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett belopp av 500,000 kronor för igångsättande såsom nödhjälpsarbete av en järnvägsanläggning Morjärv—Kalix;

nr 63, av herr *G. Rosén*, som hemställt, att riksdagen måtte till arbetslöshetens minskande och för fullföljande av 1917 års beslut om byggande av järnväg från Hällnäs till Stensele å tilläggsstat för år 1922 anvisa 2,000,000 kronor;

nr 83, av herr *Hj. von Sydow*, i vilken motion föreslagits, att riksdagen vid beviljande på grund av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 av anslag för statsbidrag till arbetslöshetsunderstöd och för nödhjälpsarbeten under år 1922 måtte genom uteslutande av det begärda reservanslaget å 9 miljoner kronor samt minskande av den beräknade totalkostnaden för varje arbetslös, som är anställd vid statliga nödhjälpsarbeten, verkställa en väsentlig reduktion av det för sådant ändamål begärda anslaget 70 miljoner kronor, dels ock vid anslaget foga följande villkor:

a) att arbetslönen vid nödhjälpsarbete, som anordnas av staten, icke må överstiga $^2/_3$ av den i orten vid tiden vanliga avlöningen för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete;

b) att understöd åt medellös arbetslös från det allmänna — stat och kommun — icke heller må överstiga det belopp, som under mom. a) är nämnt, varvid skall iakttagas, att därest sådan arbetslös åtnjuter bidrag av arbetsgivare eller arbetslöshetskassa, understödet från det allmänna må utgå högst med så stort belopp, att detsamma jämte nämnda bidrag uppgår till vad under mom. a) är nämnt;

c) att, där understödet av statsmedel utgår till medellös arbetslös, detsamma, i den mån det är möjligt, bör utgå in natura och icke kontant;

d) att nödhjälpsarbete eller understöd icke må tilldelas den som är arbetslös på grund av arbetsnedläggelse (strejk eller lockout) eller som vägrar att mottaga arbete, som anvisas honom av offentlig arbetsförmedling eller eljest bjudes honom på rimliga villkor, eller som underlåter fullgöra, vad som må hava ålagts honom i fråga om att söka arbete;

e) att kommun, som anordnar nödhjälpsarbete och därvid till de arbetslösa utbetalar avlöning, som överstiger $^2/_3$ av den i orten vid tiden vanliga avlöningen för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete, icke av statsmedel må beviljas någon ersättning för vad som av kommunen utgivits till understöd eller hyresbidrag åt medellös arbetare;

f) att kommun, som utför nödhjälpsarbete i egen regi, icke därför skall äga att utbekomma bidrag till arbetarnas avlönande av statsmedel;

g) att en fortlöpande kontroll anordnas över hela statens verksamhet för arbetslöshetens bekämpande och arbetslöshetskommissionen förses med sådana arbetskrafter och sådan organisation, att den kan utöva en effektiv kontroll å alla densamma underlydande arbetslöshetsorgan samt å kommunernas verksamhet för sådant ändamål;

h) att arbetslöshetskommissionen ålägges att på lämpligt sätt för varje månad innan utgången av nästföljande månad publicera specificerade uppgifter per dag eller timme å de arbetslöner, som å alla kommissionen underlydande arbetsplatser under månaden utbetalats;

nr 84, av herr *G. Sederholm m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 ville besluta, att av under år 1922 anslagna medel till arbetslöshetens bekämpande 5,000,000 kronor ställas till domänstyrelsens förfogande för anordnandet av statliga nödhjälpsarbeten med torrläggning av odlingsmarker tillhörande staten för att sedan lämpligen styckas i brukningsdelar och utbjudas till försäljning, vidare att 10,000,000 kronor ställas till hushållningssällskapens förfogande för anordnandet av nödhjälpsarbeten med torrläggning av odlings-

marker, tillhörande enskilda, samt att ytterligare 5,000,000 kronor ställas till skogsvårdsstyrelsernas förfogande för anordnandet av nödhjälpsarbeten med torrläggning av försumpade skogsmarker, allt i enlighet med av Kungl. Maj:t och arbetslöshetskommissionen lämnade direktiv; samt

nr 85, av herr *K. A. Andersson, m. fl.*, i vilken motion hemställts, att riksdagen vid beviljande av medel till arbetslöshetens bekämpande ville meddela sådana grunder för medlens användning, att Kungl. Maj:t må hava möjlighet att med dessa medel även kunna ingripa till fiskets igånghållande till förebyggande av arbetslöshet bland fiskarebefolkningen.

Inom andra kammaren:

nr 31, av herr *P. S. Hedlund* i Häste *m. fl.*, vilken motion är av samma lydelse som ovanberörda av herr A. O. Frändén m. fl. inom första kammaren väckta motionen nr 18;

nr 42, av herr *E. Björnberg*, som föreslagit, att riksdagen måtte besluta att såsom ett led i kampen mot arbetslösheten anslå viss del (t. ex. 1/3), av de anslag, som beviljas för arbetslöshetens bekämpande, för att av regeringen användas till att möjliggöra för arbetslösa i största möjliga antal, som därför äro lämpliga och villiga, att skapa egna hem och bedriva mindre jordbruk i olika delar av landet;

nr 43, av herrar *Hj. Svensson* i Grönvik och *C. Johanson* i Hörninge, vilken hemställt, att riksdagen ville besluta, att av det belopp, som av Kungl. Maj:t äskats för arbetslöshetens bekämpande, 5 miljoner kronor måtte anslås i syfte att bereda möjlighet för sådana arbetslösa, som befinnes vara lämpliga och villiga att ägna sig åt jordbruksarbete, att komma i åtnjutande av ett eget hem med jordbruk;

nr 70, av herr *P. Pehrsson* i Göteborg *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville besluta, att av de medel, som kunna komma att anslås till arbetslöshetens bekämpande, ett skäligt belopp må reserveras för understödjande av arbetslösa svenska sjömän i främmande land;

nr 71, av herr *H. Andersson* i Grimbo *m. fl.*, vilken motion är av samma lydelse som ovanberörda av herr L. Tjällgren m. fl. inom första kammaren väckta motionen nr 42;

nr 72, av herr *G. Olsson* i Ramsta *m. fl.*, vilken motion är av samma lydelse som ovanberörda av herr G. Sederholm m. fl. inom första kammaren väckta motionen nr 84.

nr 76, av herr *E. Nylander m. fl.*, i vilken motion föreslagits, att riksdagen — i syfte att med i övrigt gynnsammast möjliga verkningar i nationalekonomiskt och socialpolitiskt avseende medverka till arbetslöshetens bekämpande — ville besluta

1:o) *att* de medel, som ännu må finnas disponibla av det anslag på 10 miljoner kronor, som av förra årets riksdag beviljades för export till nödlidande länder, omedelbart ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för den vidsträcktare användning, som här angivits;

2:o) *att* av det anslag på 85 miljoner kronor för arbetslöshetens bekämpande, som begärts på 1922 års tilläggsstat, ett visst belopp, förslagsvis 10 miljoner kronor, reserveras för sådan kreditgivning till stöd för svensk export av industrialster, varom här är talat, samt

3:o) *att* kreditgivning med stöd av punkt 2 endast må förekomma mot sådana realsäkerheter, som Kungl. Maj:t kan komma att godkänna;

nr 77, av herr *S. Jönsson* i Fridhill, vilken motion är lika lydande med ovanberörda av herr N. A. Nilsson m. fl. inom första kammaren väckta motionen nr 46;

nr 99, av herr *F. Hamrin*, som hemställt, att därest riksdagen beslutade enligt Kungl. Maj:ts proposition att under vissa villkor från statens gatustenslager kostnadsfritt tilldela väghållningsdistrikt sten för iståndsättande av större allmänna infartsvägar till städerna eller andra allmänna vägar, samma förmåner måtte tillkomma städer, som med sig inkorporerat landskommun och därvid fått övertaga dess väghållningsskyldighet;

nr 101, av herr *A. Lindman m. fl.*, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte, till beredande av ersättning åt statens och enskilda järnvägar för genom särskild taxenedsättning förorsakad inkomstminskning, under verkliga utgifter på tilläggsstat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst 20,000,000 kronor;

nr 102, av herr *A. Lindman m. fl.*, som hemställt, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 måtte, i avvaktan på vidare utredning om åtgärder av mera produktiv natur, för bekämpande av arbetslösheten tillsvidare anvisa på tilläggsstat för år 1922 ett belopp av 30,000,000 kronor;

nr 104, av herr *K. Kilbom m. fl.*, vari föreslagits,

att riksdagen för bekämpande av arbetslösheten, i första hand genom anordnande av produktiva arbeten, måtte på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av högst 150 miljoner kronor;

att riksdagen ville giva regeringen i uppdrag att vid fastställandet av bestämmelserna för såväl nödhjälpsarbetslönernas som arbetslöshetsunderstödets storlek taga största hänsyn till å respektive orter gällande levnadskostnader samt

att riksdagen desslikes ville giva regeringen i uppdrag att ur di-

rektiven för arbetslöshetsanslagets utgående utrensa alla bestämmelser, som kunna tjäna arbetsköparna till stöd i kampen mot arbetarna;

nr 111, av herr *J. P. Dahlén m. fl.*, vilken motion är lika lydande med ovanberörda av herr C. Winberg inom första kammaren väckta motionen nr 59;

nr 114, av herr *E. Lindberg m. fl.*, som hemställt, att riksdagen måtte besluta att, utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits, för arbetslöshetens bekämpande i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen anförts, till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett förslagsanslag högst 28 miljoner kronor att uppföras å tilläggsstat för 1922 och användas i enlighet med de närmare grunder Kungl. Maj:t fastställer;

nr 120, av herr *O. W. Lövgren i Nyborg m. fl.*, vilken motion är likalydande med ovanberörda av herr E. Åström inom första kammaren avlämnade motionen nr 61;

nr 158, av herr *O. Osberg m. fl.*, vilken motion är likalydande med ovanberörda av herr K. A. Andersson m. fl., inom första kammaren väckta motionen nr 85; samt

nr 159, av herrar *M. Andersson* i Igelboda och *K. A. Borg*, som hemställt, att riksdagen vid fastställande av de grunder, som skola tillämpas vid beviljande av statsbidrag till nödhjälpsarbeten, vägdistrikt måtte likställas med kommuner och sålunda kunna komma i åtnjutande av statsbidrag till sådana arbeten, som igångsättas för motarbetande av arbetslösheten.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras framställningar åberopade skäl får utskottet hänvisa till motionerna.

I förevarande proposition har lämnats en ingående redogörelse för de åtgärder, som från det allmännas sida under fjolåret vidtagits för bekämpande av arbetslösheten, samt om förhållandena på arbetsmarknaden för tiden intill senaste årsskiftet. Då det för den slutliga behandlingen av den nu föreliggande frågan varit nödvändigt att erfara, huru dessa förhållanden sedan dess utvecklat sig, har utskottet ansett sig böra från arbetslöshetskommissionen inhämta närmare upplysningar beträffande såväl arbetslöshetsläget och hjälpbehovet som därav beroende medelsförbrukning och anslagskrav.

Av dessa upplysningar har ifråga om ställningen på arbetsmarknaden framgått, att arbetslösheten och därmed hjälpverksamhetens omfattning hastigt stegrats efter nyåret för att under sistlidne februari månad nå sitt hittillsvarande maximum med ett beräknat antal av 156,000 arbetslösa i hela landet, varav i runt tal 65,000 voro understödda och 27,000 anställda i 606 statliga nödhjälpsarbeten. Sedan dess har en

tydlig förbättring inträffat, i det att den 30 sistlidne april hela antalet arbetslösa preliminärt uppskattades till 127,770, av vilka 52,800 voro understödda och 23,600 anställda i 657 statliga nödhjälpsarbeten. Huruvida denna ljusning är förorsakad av en begynnande konjunkturförbättring eller övervägande beror på vårsäsongens inträde, lärer ännu icke med säkerhet kunna bedömas. Läget på den svenska arbetsmarknaden är i varje fall enastående ogynnsamt med hänsyn till årstiden, och antalet arbetslösa samt på grund därav sannolikt också hjälpbehovet kunna anses dubbelt så stora som vid samma tid i fjol. Utsikterna för framtiden måste jämväl betecknas såsom synnerligen ovissa, om än en lösning av vissa alltjämt pågående arbetstvister otvivelaktigt skulle framkalla ökad företagsamhet på viktiga yrkesområden.

Med den vidgade omfattning, som det allmännas hjälpverksamhet till följd av arbetslöshetens starka stegring erhöll under de gångna vintermånaderna, hade den i propositionen nr 11 framlagda hjälpplanen, som ligger till grund för där äskade anslagsbelopp, blivit väsentligen överskriden. Vid sådant förhållande såg sig arbetslöshetskommissionen nödsakad att vidtaga åtgärder för den ursprungliga hjälpplanens genomförande. Kommissionen utgick därvid från en princip, som tillämpats under fjolåret och som även tagit sig uttryck i den föreliggande propositionens beräkningar, nämligen att hjälpverksamheten under sommarmånaderna skulle avsevärt begränsas, med hänsyn till att arbetstillfällena under den blidare årstiden äro talrikare än under vintern. Från understöd och nödhjälpsarbete skola därför tills vidare avstängas *dels* lantarbetare, fiskare och andra grovarbetare på landsbygden, även sådana med försörjningsplikt, från olika tidpunkter efter den 1 innevarande maj, *dels ock* övriga, icke försörjningspliktiga arbetslösa senast den 1 instundande juni. Genom den betydande inskränkning av hjälpverksamheten, som härav blir en följd, och vilken i sin ovan angivna omfattning även godkänts av Kungl. Maj:t, tror sig arbetslöshetskommissionen vara i stånd att för senare hälften av detta år kunna i huvudsak genomföra propositionens hjälpplan. Sålunda beräknas under sagda tid i genomsnitt 20,000 arbetslösa bliva sysselsatta i statliga nödhjälpsarbeten och 40,000 erhålla understöd. Statens beräknade kostnader för ifrågavarande verksamhet hava emellertid på grund av nödhjälpslönernas och understödsbeloppens nedsättning kunnat minskas till 6,50 kronor per dag och nödjälpsarbetare, samt 1,50 kronor per dag och understödd, mot resp. 8 och 2 kronor enligt propositionens hjälpplan. För tiden $^{1}/_{7}$—$^{31}/_{12}$ 1922 blir kalkylen sålunda:

20,000 arbetslösa i nödhjälpsarbete à 6,50 kronor per arbetsdag . . . . . 19,500,000 kr.
40,000 arbestlösa understödda à 1,50 kronor per söckendag 9,000,000 kr.

Summa 28,500,000 kr.

Härtill kommer ett belopp av 3,050,000 kronor, som enligt uppgift blir erforderligt för att uppehålla hjälpverksamheten under senare hälften av instundande juni månad, enär de av årets riksdag för ifrågavarande ändamål redan anvisade tillhopa 35,000,000 kronor lära bliva förbrukade omkring den 15 instundande juni. Det för året återstående nettomedelsbehovet skulle således utgöra 31,550,000 kronor. Arbetslöshetskommissionen har emellertid framhållit, att med hänsyn till dels de ovissa framtidsutsikterna beträffande det ekonomiska lägets gestaltning samt arbetslöshetens och hjälpbehovets därav beroende omfattning, dels svårigheterna att på förhand bedöma verkningarna av ovannämnda avstängningar, nyss anförda kalkyl är att betrakta som en *minimi*beräkning av medelsbehovet för senare hälften av innevarande år. Ett betydande belopp som *reserv* anses därför behövligt. Till förfogande stå visserligen även de inkomster, som under året kunna komma att inflyta i form av vägdistrikts och kommuners inbetalning av sin andel av kostnaderna för de statliga nödhjälpsarbetena, men dessa bidrag torde dock, i anseende till vederbörandes allt brydsammare finansläge, icke kunna uppskattas till mer än 2 à 3 miljoner kronor. Detta reservbelopp, vilket även måste avses för bestridandet av statsbidraget till hyreshjälp åt de arbetslösa, kan emellertid med hänsyn till den svårberäkneliga utvecklingen på arbetsmarknaden icke anses tillräckligt. För erhållande av någorlunda betryggande marginal synes jämväl erfordras den till 3,450,000 kronor uppgående skillnaden mellan den nyss beräknade nettokostnaden av 31,550,000 kronor samt återstoden, 35,000,000 kronor, av det belopp, som i prop. nr 11 äskats för hjälpverksamhetens uppehållande under hela året. Härigenom skulle det ifrågavarande reservbeloppet komma att uppgå till 5 à 6 miljoner kronor, vilken summa av arbetslöshetskommissionen anses tillräcklig för ändamålet.

Utskottets yttrande.

Av ovan meddelade sammanställningar rörande gjorda och beräknade utgifter för hjälpverksamhetens uppehållande — i vilka icke ingå de utgifter, som för samma syfte bestritts av kommunerna, och vilka för år 1921 beräknas hava uppgått till c:a 25 miljoner kronor, för att under innevarande år sannolikt stiga till ännu högre belopp — framgår nogsamt, vilka betydande uppoffringar det allmänna ikläder sig för att stödja de arbetslösa. Givet är, att den starka stegring i de arbetslösas antal,

som den gångna vintern medförde, skulle föranleda en utökning av hjälpverksamheten. Antalet statshulpna arbetslösa närmade sig också under februari den för våra förhållanden oerhörda siffran av 100,000. Väl är det sant, att hela antalet arbetslösa i landet samtidigt översteg nämnda siffra med c:a 60 %, men utskottet vill likväl fästa uppmärksamheten på det sakförhållandet, att den dittills i alla kalkyler anförda proportionen mellan hela antalet arbetslösa och de genom hjälpverksamheten omhändertagna på ett ur statsfinansiell synpunkt oroväckande sätt förskjutits, så att dessa sistnämnda under februari utgjorde c:a $^2/_3$ av hela antalet, medan relationen i tidigare beräkningar fixerats till högst 50 %. Utskottet förbiser icke, att det är det under vintern växande nödläget hos de arbetslösa, som härigenom kommit till uttryck, men anser sig böra framhålla, att samma anledning, som vållar de arbetslösas allt svårare betryck, nämligen den rådande depressionens förlamande inverkan på landets näringsliv, också alltmera försämrar det allmännas finanser och därigenom försvårar möjligheten att hjälpa.

Nu ifrågavarande äskanden innebära, om de för statsbeställningar och kristidsarbeten avsedda medlen inräknas, avsevärt mera än en fördubbling av fjolårets statsanslag för motsvarande ändamål. Och de belopp, vartill man kommit, äro av sådan storlek, att utskottet till fullo kan instämma i departementschefens uttalande, att man därmed »lärer närma sig det maximum, vartill medel kunna anskaffas». Emellertid är av den föregående utredningen uppenbart, att för ett fullföljande av statens hjälpverksamhet i avsedd omfattning de ifrågasatta anslagsbeloppen måste anses vara behövliga. Med hänsyn till massarbetslöshetens fortvaro och därav föranlett nödläge har utskottet funnit ett sådant fullföljande önskvärt, om än därmed på statskassan ställas krav, som ytterligt hårt anstränga densamma. Utskottet finner sig sålunda böra förorda beviljandet oavkortat av återstoden av de för de statliga nödhjälpsarbetenas och understödsverksamhetens uppehållande enligt ovan meddelad plan äskade medlen eller 35,000,000 kronor, liksom ock de på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 äskade 5,000,000 kronor. Till frågan om anslag för fristående statsbeställningar och kristidsarbeten återkommer utskottet i det följande.

Grunderna för hjälpverksamhetens bedrivande.

I avseende å *grunderna för hjälpverksamhetens bedrivande* hava under de gångna åren gällt vissa direktiv, givna av Kungl. Maj:t och riksdagen, eller, i anslutning till dem, av arbetslöshetskommissionen, vilken ock i sin verksamhet haft ansvaret för direktivens tillämpning. Dessa direktiv anknyta sig till tvenne sidor av den nuvarande arbetslös-

hetspolitiken, nämligen *dels* formerna för själva hjälpverksamhetens bedrivande och därmed sammanhängande spörsmål, *dels* frågan om denna hjälpverksamhets begränsande till fall av verkligt oförvållad arbetslöshet samt angelägenheten av att den öppna arbetsmarknadens arbetstillfällen bliva till fullo utnyttjade.

Vad först beträffar sättet för hjälpverksamhetens utövande, så bedrives denna i form av statligt nödhjälpsarbete och statsbidrag till kommunernas understödsverksamhet, och hava därvid tillämpade principer flera gånger varit föremål för riksdagens prövning och vunnit dess gillande. Med den utsträckning det allmännas hjälpverksamhet numera erhållit, är det uppenbarligen av stor betydelse, att arbetslöshetskommissionen intager en verkligt ledande central ställning på detta område. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1922 med närmare föreskrifter med avseende å de befogenheter, som skola tillkomma arbetslöshetskommissionen i förhållande till arbetsdirektionerna för Södra Sveriges och Norrlands Statsarbeten, synes enligt utskottets uppfattning detta önskemål hava blivit tillgodosett i vad angår Statsarbetenas bedrivande. Härigenom kan likformighet åvägabringas ifråga om Statsarbetenas ingripande i olika landsändar samt deras verksamhet enhetligt inriktas på mera produktiva arbetsuppgifter. I sådant hänseende anser utskottet, att i den mån så lämpligen kan ske, företräde bör lämnas åt jord- och skogsförbättringsarbeten, varjämte hinder icke synas böra möta att jämväl använda Statsarbetena som ett led i det arbete för den inre kolonisationens befrämjande, som påkallas av önskvärdheten att till jordbruket återföra övertaliga industriarbetare.

Vidkommande lönerna vid de statliga nödhjälpsarbetena föreslog utskottet i utlåtandet nr 9 samt beslöt sedermera riksdagen meddela det direktivet, att dessa löner på de särskilda orterna borde mera smidigt anpassas efter den rådande lönenivån, än som på sina håll dittills torde hava varit fallet. Vidare framhölls, att arbetslöshetskommisionen för varje särskilt fall torde böra fastställa, med huru mycket en nödhjälpsarbetares löneförmåner skola understiga de löner, som äro gällande för grovarbetare på den öppna arbetsmarknaden, med skälig hänsyn därvid tagen till vederbörandes möjligheter att bereda sig uppehälle på den sålunda fastställda nödhjälpslönen. I anledning härav har också arbetslöshetskommisionen genom särskild undersökning låtit å respektive orter utröna den öppna arbetsmarknadens gängse grovarbetarlöner samt med ledning av därvid konstaterade lägsta lön, för vilken arbete i avsevärd omfattning kan beredas, bestämt nödhjälpslönens storlek. I de fall, där

framställning gjorts om ändring i de sålunda fastställda nödhjäpslönerna, har kommissionen verkställt kontrollundersökning i syfte att, om skäl därtill prövades föreligga, vidtaga erforderlig rättelse. Mot kommissionens angivna förfaringssätt har utskottet ingenting att erinra. Utskottet anser tillika, att riksdagen för sin del bör godkänna det av kommissionen fastställda förhållandet mellan de sålunda konstaterade lönerna och nödhjälpslönerna med de mindre modifikationer, som blivit av Kungl. Maj:t vidtagna, samt vill tillägga, att uppmärksamhet även framdeles, med beaktande av ovan anförda skälighetssynpunkter, måste ägnas åt nödhjälpslönernas anpassning efter de alltjämt pågående löneändringarna på öppna arbetsmarknaden.

Vidare uttalade riksdagen, att på grund av det inre samband, som inom den nu tillämpade arbetslöshetspolitiken förefinnes mellan nödhjälpslöner och gällande understödssatser, de förra böra ställa sig fördelaktigare än de senare, och att ett lämpligt avstånd dem emellan städse bör bibehållas, varjämte riksdagen framhöll, att kommissionen ägde befogenhet att vid fattande av beslut rörande understödsverksamhetens igångsättande eller fortsatta bedrivande uppställa villkor beträffande understödsbeloppens storlek. I samband med nyssnämnda systematiska reglering av nödhjälpslönerna har också kommissionen bestämt, att arbetslöshetsunderstöd pr familj efter den 1 maj 1922 får utgå med högst $^2/_3$ av den för vederbörande ort konstaterade, lokala grovarbetarförtjänsten. Gentemot denna maximigräns för understödsbeloppen har utskottet heller ingenting att erinra.

Den ovan angivna andra gruppen av direktiv hade två huvudsyften. Det ena att, av naturliga skäl, det allmännas hjälpverksamhet bleve inriktad uteslutande på de *oförvållat* arbetslösa. Det andra att — både med hänsyn till ovissheten, huruvida verksamheten kunde fullföljas ens i denna omfattning, och med hänsyn till nödvändigheten att icke genom densamma försvåra den allmänna arbetsmarknadens anpassning efter förändringarna inom det ekonomiska livet — alla arbetstillfällen i den öppna marknaden borde utnyttjas, och ytterligare sådana om möjligt måtte beredas. Erfarenheterna från de gångna åren visa enligt utskottets mening, att de givna direktiven varit i och för sig riktiga och att de av kommissionen tillämpats på ett sätt, ägnat att, trots många vanskligheter, så långt görligt är, tillgodose syftena med dessa direktiv.

Även med de betydande anslag, som nu lämnas hjälpverksamheten, måste den inskränkas till att omfatta endast en del av de arbetslösa. I detta hänseende är ställningen densamma som förut. Det ligger alltjämt

den största vikt därpå, att man begränsar hjälpverksamheten till de oförvållat arbetslösa, att den öppna marknadens arbetstillfällen tillvaratagas, samt att tillkomsten av nya arbetstillfällen underlättas. Ur dessa synpunkter finnes således all anledning att fasthålla vid de direktiv, som under de gångna åren gällt.

Emellertid hava som bekant under innevarande år yppats vissa meningsskiljaktigheter, icke om dessa direktiv i och för sig, men väl om sättet för deras tillämpning i vissa fall. Och då de åtgärder, som därav föranletts, äga eller åtminstone kunna komma att äga en ganska stor betydelse för ett lyckligt fullföljande av huvudsyftena med direktiven, anser sig utskottet böra något närmare ingå på denna sak. För att fullt klargöra densamma torde det vara behövligt att i korthet redogöra för de givna direktiven och deras tillämpning i det hela.

Redan vid igångsättandet av statens hjälpverksamhet framhölls, att arbetslöshetsunderstöd borde utgå endast därest och så länge en person vore oförvållat arbetslös, detta av hänsyn dels till statens och kommunernas ekonomi, men dels även till den demoraliserande verkan, som visat sig följa av någon längre tids sysslolöshet under tagande av understöd. För tilldelande av understöd skulle därför fordras, att vederbörande visat sig hava sökt arbete, utan att kunna erhålla sådant; och understödets fortvaro skulle bero av att samma förhållande fortfarande förelåge. Erbjöds arbete, skulle understödstagaren därför i regel vara skyldig att taga sådant, och vägran härav skulle medföra vederbörandes avstängande från hjälpverksamheten.

Emellertid måste denna regel i tillämpningen underkastas närmare förtydliganden.

Var det erbjudna arbetet icke föremål för någon arbetskonflikt, skulle anvisning till sådant arbete av understödstagare eller nödhjälpsarbetare ske utan annan inskränkning än som betingades av att blott lämplig arbetskraft borde anvisas. Om den, som erhöll anvisning, ej åtlydde denna, eller, därest arbetsgivaren ville betro honom arbetet, vägrade mottaga detta, skulle han ej vidare anses oförvållat arbetslös utan avstängas. Från denna grundsats gjordes undantag för det fall, att den lön, som erbjödes, vore att anse som oskäligt låg. Förelåg ifråga om arbetsstället kollektivavtal, ansågs varje underbud av avtalets lönesatser innefatta en oskäligt låg lön; om åter kollektivavtal ej förelåg, ansågs den bjudna lönen oskäligt låg, om den understeg vad som vid ifrågavarande tidpunkt kunde betecknas som den gängse lönenivån i orten för dylikt arbete. Var enligt dessa regler den erbjudna lönen oskäligt låg, kunde den till

arbetet anvisade vägra att antaga detsamma utan att därigenom förverka sin rätt till understöd eller nödhjälpsarbete.

Hjälpverksamheten och arbetskonflikter.

Mera invecklade blevo förhållandena, där arbetskraft rekvireras för arbete, som var föremål för arbetskonflikt. I detta hänseende har man skilt på de fall, där en *allmän* konflikt råder, d. v. s. en konflikt, som omfattar det övervägande antalet arbetare inom visst fack antingen på en särskild ort eller inom landet i dess helhet, och dem, där en *partiell* konflikt föreligger.

Så snart *allmän* konflikt inträdde i ett fack, avstängdes omedelbart alla fackets arbetare på orten respektive i landet från hjälpverksamheten. Såsom berörd av allmän konflikt betraktas därvid varje sådan person, som haft sin sista, mera stadigvarande sysselsättning inom facket ifråga. Om rekvisition av arbetskraft skedde för att besörja de sålunda avstängdas arbete, skulle jämlikt den offentliga arbetsförmedlingens praxis, att arbetsförmedlingen under alla omständigheter fortgår oberoende av inträffade arbetsinställelser, anvisning visserligen ske, men det förelåg ingen skyldighet för arbetare, tillhörande utanför konflikten stående grupper, att taga sådant arbete; en vägran härav inverkade ej på rätten till understöd.

Var åter fråga om en *partiell* konflikt, skedde omedelbart avstängning endast av de arbetare, som direkt berördes av konflikten. Men om arbetskraft rekvirerades för att besörja det av dem lämnade och blockerade arbetet, skulle det på nyss angivna grunder å andra sidan i och för sig icke föreligga hinder att anvisa till arbetet andra arbetslösa — inom eller utom den organisation, vars medlemmar deltogo i konflikten —, i den mån de ur yrkessynpunkt ansågos lämpliga för arbetet. Frågan om påföljden av vägran att hörsamma anvisning eller att antaga arbetet, där det erbjöds, skulle, såvida ej avtalsbrott förelåg från arbetsgivarens sida, bedömas med hänsyn därtill, huruvida den bjudna lönen vore enligt eljest tillämpade grunder att anse som oskäligt låg eller icke.

Medan inom arbetslöshetskommissionen rått full enighet i övrigt rörande de sålunda tillämpade grunderna för hjälpverksamheten, hava meningsskiljaktigheter vid olika tillfällen där yppats i fråga om ställningen till sådana arbetstillfällen, vid vilka konflikt föreligger. Enighet har visserligen rått därom, att understöd icke må utgå till de i konflikt direkt deltagande eller, i händelse av allmän konflikt, till arbetare inom de fack, som befinna sig i konflikt — en princip, till vilken även Kungl. Maj:t uttalat sin anslutning. Men däremot hava rests invändningar mot majoritetens uppfattning, att vid partiell konflikt anvisning av arbetslösa till det blockerade arbetet borde ske och skyldighet föreligga att

antaga arbetet, så framt lönen ej vore oskäligt låg. Och dessa invändningar hava föranlett Kungl. Maj:t att genom beslut den 10 mars innevarande år meddela ändrade bestämmelser i sådant hänseende.

Enligt dessa bestämmelser får ifråga om arbetslösas avstängande från understöd, emedan de underlåtit efterkomma given anvisning till arbete, som av fackorganisation förklarats i blockad, icke prövas av det lokala understödsorganet utan hänskjutas till arbetslöshetskommissionens arbetsutskott. Uppnås inom detta arbetsutskott icke enighet, skall frågan efter viss ytterligare utredning avgöras av Kungl: Maj:t. Intill dess beslut i frågan meddelats av arbetsutskottet eller av Kungl. Maj:t, bör avstängning från understöd icke äga rum. Rörande motiveringen för de sålunda meddelade bestämmelserna må här hänvisas till det offentliggjorda stadsrådsprotokollet.

I fråga om dessa spörsmål vill utskottet för sin del uttala, att den allmänt erkända principen om statens neutralitet gentemot stridande parter å arbetsmarknaden lärer böra vidhållas jämväl i fråga om arbetslöshetspolitiken. Så skulle dock icke vara fallet, därest vid arbetskonflikt understöd utginge till arbetare, vilka till följd av sin intressegemenskap med de i konflikten deltagande kunna anses solidariska med dem. När arbetslöshetskommissionen också enat sig om — och Kungl. Maj:t härutinnan icke gjort ändring —, att vid konflikt av allmän karaktär låta avstängningsåtgärder drabba icke blott arbetare vid de direkt berörda arbetsställena utan även andra arbetare inom samma industrigren, innebär detta just en tillämpning av ifrågavarande princip; och skälet härför är uppenbarligen, att konfliktens utgång berör icke blott de förras utan även de senares intressen.

Så vitt utskottet kan finna, föreligger i detta hänseende icke någon principiell skillnad mellan allmänna och partiella konflikter. Många gånger torde strider å arbetsmarknaden, som uppträda under den partiella konfliktens form, i själva verket vara ett led i en genomgående plan, avsedd att förändra löne- och arbetsvillkoren inom hela yrket, respektive industrier. Där detta är förhållandet, synes i nu ifrågavarande hänseende böra tillämpas samma principer som vid allmänna konflikter, nämligen att all hjälpverksamhet från det allmännas sida upphör. Utskottet förbiser dock icke, att undantagsfall kunna inträffa, då en partiell konflikt har annan anledning och innebörd än den nu angivna. Såsom sådana kunna betraktas de partiella konflikter, vilka icke kunna skäligen anses i avsevärd mån inverka på de allmänna löne- och arbetsvillkoren inom facket på orten, respektive landet. Vid dessa bör avstängning endast gälla de i konflikten direkt deltagande.

Med avseende å prövningen av frågan om partiell konflikts inverkan på hjälpverksamheten, lärer nu gälla, att, om enighet icke vinnes inom arbetslöshetskommissionens arbetsutskott, frågan skall hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande. Under tiden utgår understöd till alla arbetslösa inom facket, vilka ej direkt beröras av konflikten. Understöd kan sålunda komma att utgå under flera veckor, även om det sedermera vid den slutliga prövningen befunnits, att så rätteligen icke bort ske. Utskottet finner icke en sådan ordning tillfredsställande. Till en början må erinras, att det torde vara kommun obetaget att, oberoende av de statliga myndigheternas uppfattning, anse arbetskonflikt vara av beskaffenhet att böra föranleda avstängning. Enligt utskottets uppfattning bör dock prövningen av konflikters karaktär förläggas till arbetslöshetskommissionen, vilken för detta ändamål har att hos de lokala arbetslöshetskommittéerna inskärpa nödvändigheten att till kommissionen omedelbart anmäla inträffade arbetskonflikter inom fack, för vars arbetslösa hjälpverksamhet pågår i orten. Kommissionens arbetsutskott prövar ofördröjligen konfliktens karaktär samt meddelar beslut, vilket genast skall gå i verkställighet. Har inom utskottet rått olika meningar, hänskjutes ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande. Därest utskottet beslutat hjälpverksamhetens upphörande, skall detta gälla till dess Kungl. Maj:t tilläventyrs ändrat utskottets beslut, i vilket fall understöd utbetalas även för tid avstängning ägt rum.

Med sammanfattande av vad nu anförts, vill utskottet, på samma gång utskottet fasthåller vid de av riksdagen förut bestämda allmänna grunderna för hjälpverksamhetens bedrivande, såsom riktlinjer för dessa grunders tillämpning i fortsättningen vid fall av arbetskonflikt angiva,

att vid allmän konflikt inom ett fack dithörande arbetare på orten, respektive i landet, avstängas från såväl understöd som nödhjälpsarbeten;

att enahanda åtgärder vidtagas för vederbörande ort vid partiell konflikt, dock icke i de fall, då densamma icke skäligen kan anses i avsevärd mån inverka på de allmänna löne- och arbetsvillkoren inom facket för orten respektive landet;

att vid såväl allmänna som partiella konflikter vederbörande kommunala arbetslöshetskommitté omedelbart skall underställa arbetslöshetskommissionen frågan om konfliktens karaktär, därvid kommissionens arbetsutskott har att, därest konflikten prövas hava karaktären av allmän eller därmed likställd partiell konflikt, ofördröjligen meddela beslut, vilket genast skall verkställas;

samt att, därest enighet inom utskottet ej uppnås i fråga om partiell konflikts karaktär av allmän, ärendet skall hänskjutas till Kungl. Maj:t,

varvid dock ovannämnda beslut beträffande hjälpverksamheten skall bestå i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut.

Beträffande den nuvarande hjälpverksamhetens förhållande till andra slag av arbetskonflikter, såsom strejker och blockader vid statligt nödhjälpsarbete, s. k. blockad för ny arbetskraft, konflikt som indirekt arbetslöshetsorsak m. fl., har arbetslöshetskommisionen utbildat en praxis som meddelats vederbörande kommunala hjälporgan genom cirkulär. Gentemot däri angivna direktiv har utskottet ingenting att erinra.

Såsom utskottet redan omförmält, hava genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1922 särskilda former fastställts för prövning av partiella konflikter. Oaktat tillämpningen av nyss angivna grundsatser lärer medföra en begränsning av området för denna prövning och ehuru Kungl. Maj:t vid sitt ståndpunktstadgande skulle hava stödet av en särskild nämnds bedömande, ligger det dock enligt utskottets mening stor vikt på, att vid hithörande frågors behandling inom arbetslöshetskommissionens arbetsutskott, representanter för såväl arbetsgivare som arbetare beredas tillfälle att deltaga vid sidan av det allmännas representanter.

Utskottet anser sig till sist i detta sammmanhang böra erinra, att den nu pågående hjälpverksamheten icke är någon på lagstiftning grundad samhällelig omvårdnad om de arbetslösa utan allenast en provisorisk, av fri behovsprövning i varje särskilt fall beroende anordning, som det allmänna vidtagit med hänsyn till rådande nödläge och i mån av för ändamålet tillgängliga medel. Det allmännas vederbörande organ hava följaktligen skyldighet att noga tillse, att denna verksamhet i görligaste mån begränsas, att dess bedrivande sker med all hänsyn till nuvarande tids svåra finansiella förhållanden samt att densamma ingenstädes upprätthålles längre än nödvändigt. Särskilt må ock framhållas angelägenheten av att mindre arbetsdugliga eller arbetsovilliga personer — för vilkas omhändertagande andra former finnas — icke komma att belasta denna verksamhet.

Vissa förändringar av gällande grunder.

Utskottet övergår nu till behandling av några av arbetslöshetskommissionen och departementschefen framställda förslag till vissa förändringar i gällande grunder för hjälpverksamheten för arbetslösa.

I likhet med arbetslöshetskommissionen och departementschefen finner utskottet det välbetänkt och rättvist, att på grund av arbetslöshetens långvarighet *statsunderstöd till hyresbetalning* framdeles må kunna utgå jämväl för arbetslös, åt vilken arbetsgivare upplåtit bostadslägenhet. Nu gällande undantag för dylik lägenhet bör sålunda upphävas. I samband härmed anser sig utskottet böra framhålla det önskemålet, att det vid beviljandet av statligt hyresbidrag till arbetslösa i sådana fall, där kom-

munen själv är hyresvärd åt de understödssökande, noga tillses, att kommunen icke bereder sig oskälig fördel på statens bekostnad.

Redan i sitt utlåtande (nr 80) över arbetslöshetsfrågan vid fjolårets riksdag betonade utskottet lämpligheten därav, att de av länsstyrelserna utsedda *revisorerna*, vilka i kommunerna hava att i detalj bevaka statens intressen vid understödsverksamhetens utövande, erhölle en ställning, som motsvarade deras viktiga funktion. Erfarenheten från de senast gångna åren synes hava givit vid handen, att nämnda önskemål bäst skulle förverkligas genom att låta dessa kronans ombud få åtnjuta skälig ersättning av statsmedel. Arbetslöshetskommissionen och departementschefen föreslå också åtgärd i sådant syfte. Utskottet vill, i anslutning till sin förut intagna ståndpunkt, icke heller motsätta sig att bemyndigande lämnas arbetslöshetskommissionen att efter samråd med vederbörande länsstyrelse från och med år 1922 till ifrågavarande revisorer utbetala ersättning, beräknad med hänsyn till deras arbetsbörda och efter de närmare grunder Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma. Härigenom torde man kunna förvänta större effektivitet av dessa revisorers arbete — något som numera, med hänsyn till understödsverksamhetens starka utveckling, är ännu mera påkallat än förut — utan att därmed deras uppgift förtoges sin karaktär av tillfällig krisanordning.

Mot departementschefens förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att genom särskilt beslut förordna om *hjälpverksamhetens utsträckande till främmande lands medborgare*, under förutsättning av reciprocitet mellan vederbörande land och Sverige ifråga om på sådan utrikes ort bosatt, arbetslös svensk undersåte, har utskottet intet att erinra.

I den framställning från arbetslöshetskommissionen av den 23 december 1921, som ligger till grund för förevarande proposition, hava inom kommissionen delade meningar framförts endast beträffande ett spörsmål, nämligen huruvida *kommuner* skola äga, när de vid särskilda *nödhjälpsarbeten* i egen regi sysselsätta eljest understödsbehövande arbetslösa, såsom bidrag till dessas avlönande, av statsmedel utbekomma de belopp, som eljest skulle utgått som statsbidrag till understöd åt dem. Liksom departementschefen håller utskottet före, att ett sådant förfarande icke låter sig förena med de av statsmakterna hittills givna direktiven beträffande arbetslöshetshjälpen, utan att en förändring av dessa måste vidtagas, om förslaget skall kunna förverkligas. Arbetslöshetskommissionens majoritet har funnit förslaget i fråga behjärtansvärt och överensstämmande med den hittills förda arbetslöshetspolitikens princip, att hellre bereda arbete än understöd, men avstyrker likväl förslaget av statsfinansiella och organisationstekniska skäl. Gentemot denna kommis-

sionsmajoritetens uppfattning hava trenne ledamöter anfört avvikande mening samt med hänsyn till önskvärdheten att i görligaste mån få nyttiga arbeten utförda för de belopp, som eljest skulle utgå till improduktiv understödsverksamhet, tillstyrkt, att statsbidrag på vissa villkor och mot betryggande garantier må utgå till rent kommunala nödhjälpsarbeten. Efter erinran att föreliggande fråga genom särskilda framställningar från några kommuner bragts inför Kungl. Maj:t ansluter sig departementschefen till den av reservanterna förordade linjen, men förutsätter liksom dessa, att arbetslöshetskommissionen enligt de närmare direktiv, som Kungl. Maj:t skulle komma att utfärda, noggrant prövar från kommunerna inkommande förslag till arbeten, begränsar statsbidraget per anställd arbetslös till vad skäligen kan beräknas eljest utgå i statsbidrag till understöd, reglerar arbetsförhållandena i anslutning till de vid jämförliga Statsarbeten gällande grunderna och i allmänhet övervakar, att statsmedel icke användas i vidare mån än det oundgängliga hjälpbehovet kräver.

Utskottet har vid övervägandet av detta förslag funnit, att beaktansvärda skäl kunna anföras såväl för som mot detsamma. Såsom kommissionsmajoriteten framhåller, äro sålunda de flesta kommuner näppeligen så utrustade, att de kunna vara i stånd att självständigt planlägga, utföra och övervaka nödhjälpsarbeten av mera krävande art. En minskning av de statliga och en ökning av de kommunala nödhjälpsarbetena kunde också äventyra den överblick och enhetlighet på detta område, som uppnåtts genom den hittillsvarande organisationen och som är av stor vikt även vid det planmässiga genomförandet av en kommande avveckling. Slutligen kunde befaras, att förslaget i tillämpningen skulle medföra ett stimulerande av det kommunala arbetsintresset i högre grad, än som påkallades för arbetslöshetens rationella bekämpande, varigenom såväl statens som kommunernas finanser bleve lidande.

Å andra sidan synes det emellertid utskottet vara i hög grad önskvärt att på den nu anvisade vägen möjliggöra en begränsning av den oberäknat stora statliga organisation, som måst improviseras för de statliga nödhjälpsarbetena. Även om man vid dessa kunnat i viss mån använda kommunernas egna tekniska organ, så synes dock utnyttandet av dessa kunna ske i större utsträckning genom accepterande av det nu föreliggande förslaget. Den decentralisering av arbetsledningen, som genom detsamma skulle vinnas, lärer snarast komma att underlätta en blivande fullständig avveckling av nödhjälpsarbetena, då staten för de under kommunal regi bedrivna arbetena icke åtager sig några kontraktsförbindelser och sålunda lättare kan, när helst ställningen på arbetsmarknaden icke

längre anses påkalla deras bedrivande, genom understödsverksamhetens inställande upphöra med sitt bidragslämnande. Med hänsyn i övrigt till de av minoriteten av arbetslöshetskommissionen och departementschefen anförda skälen ansluter sig utskottet därför till den av dem intagna ståndpunkten. De ovan berörda risker av organisatorisk och finansiell art, som en förändring på denna punkt kunde medföra, lära i allt väsentligt kunna förebyggas genom arbetslöshetskommissionens allmänna befogenhet att kontrollera kommunernas hjälpverksamhet samt genom de av departementschefen angivna begränsningarna för kommunernas rörelsefrihet. Särskilt anser sig utskottet böra framhålla vikten av *att* medgivande till arbeten av ifrågavarande slag lämnas endast i den mån arbetslöshetens rationella bekämpande det påkallar, *att* uttågningen av arbetslösa till desamma sker enligt de för statliga nödhjälpsarbeten gällande principer, *att* lönerna icke överstiga de för statliga nödhjälpsarbeten å orten vederbörligen fastställda *samt att* i statsbidrag till dessa löner icke lämnas högre belopp än som skulle hava utgått, därest vid dessa arbeten anställda uppburit understöd.

Det av reservanterna inom kommissionen framhållna otillfredsställande förhållandet, att i kommunerna betydande belopp dagligen betalas utan reell motprestation från de arbetslösas sida, synes emellertid böra förtjäna beaktande. I detta avseende har framhållits lämpligheten därav, att kommun, som lämnar arbetslöshetsunderstöd, av de sålunda understödda må äga begära, att de under viss begränsad tid ställa sin arbetskraft till kommunens förfogande. Att i ersättning för understöd kräva skälig arbetsprestation synes också utskottet innebära en riktig och värdefull tanke, genom vars förverkligande vissa av den nuvarande understödsverksamhetens vådor skulle kunna förebyggas. Enligt uppgift lärer också en och annan kommun ute i landet på eget bevåg redan prövat denna utväg genom att av de arbetslösa som villkor för understöds utgående fordra en viss enklare arbetsprestation per vecka för kommunens räkning. Huruvida statsbidrag nu kan utgå till kommun, som sålunda förknippar sin understödsverksamhet med dylik kommunal arbetsplikt, torde ej vara fullt klargjort. Eventuellt hinder härför synes emellertid enligt utskottets uppfattning böra avlägsnas, så att de betydelsefulla försöken på detta område må kunna fullföljas, varvid det torde böra ankomma på arbetslöshetskommissionen att efter närmare anvisningar av Kungl. Maj:t övervaka kommunernas åtgärder härutinnan. Å andra sidan lärer det icke vara skäligt att såsom motprestation för det belopp, vartill understöden måste begränsas, avkräva de arbetslösa mera arbete än som motsvarar två dagars arbetstid i veckan.

Statsbeställningar och kristidsarbeten.

Jämlikt den 4 november 1921 givet åläggande inkommo före årets slut de affärsdrivande verken ävensom arméförvaltningen, marinförvaltningen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt senare lotsstyrelsen och sjökarteverket till Kungl. Maj:t med förslag till de *statsbeställningar*, som inom deras förvaltningsområden lämpligen kunde ifrågakomma för arbetslöshetens lindrande. Häröver avgav arbetslöshetskommissionen ett hemligt utlåtande, varvid kommissionen med hänsyn till att det statsfinansiella läget icke synts kunna medgiva, att samtliga föreslagna beställningar kunde komma till utförande, angav några synpunkter beträffande ett eventuellt urval bland dem. I föreliggande proposition beräknas 15,000,000 kronor för, bland annat, ifrågavarande ändamål, att utgå av det allmänna arbetslöshetsanslaget, varav 5,000,000 kronor för beställningar, gjorda av andra statsinstitutioner än kommunikationsverken. För dessa senare göra sig ifråga om beställningar från den enskilda industrien enahanda synpunkter gällande som beträffande de av dessa verk i egen regi utförda nödhjälpsarbeten, de s. k. kristidsarbetena, nämligen att någon del av kostnaden för dessa beställningar bör belasta vederbörande verks kapitalkonto, d. v. s. utgå av lånemedel. De belopp, som för beställningar och kristidsarbeten för kommunikationsverken skola utgå från det allmänna arbetslöshetsanslaget, ha beräknats till 10,000,000 kronor.

I sitt utlåtande nr 29 vid innevarande års riksdag, vari förordades bifall till proposition nr 12, erinrade utskottet *dels*, att utskottet i sitt den 14 sistlidne mars avgivna utlåtande angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna för kapitalökning i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk (nr 17 A punkt 1) framhållit, att under år 1921 betydande arbeten å statens järnvägsbyggnader i Norrland utförts med anslag från arbetslöshetsmedel samt att det enligt utskottets uppfattning även hädanefter torde komma att visa sig av förhållandena motiverat att i sådan ordning anvisa ytterligare anslag för samma ändamål, *dels* att riksdagen, i enlighet med utskottets i sistnämnda utlåtande därom gjorda förslag, beslutat att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna den uppfattningen, att för fortsättande av kraftverksbygget vid Lilla Edet och i samband därmed stående materialbeställningar hinder ej mötte för Kungl. Maj:t att disponera, bland annat, 3,500,000 kronor av det allmänna arbetslöshetsanslaget. I utlåtandet nr 29 betonade emellertid utskottet, att Kungl. Maj:t endast skulle hava rätt att från de anslag av lånemedel, varom i proposition nr 12 varit tal, anvisa bidrag till affärsverkens kristidsarbeten och till de statsbeställningar, som kunde bliva en följd av dessa kristidsarbetens igångsättande. Frågan, huruvida samma anslag jämväl borde kunna disponeras för ovannämnda fristående statsbe-

ställningar, ansåg utskottet böra upptagas och avgöras först i samband med behandlingen av ifrågavarande spörsmål i proposition nr 11.

Trots de starka betänkligheter, som med hänsyn till det statsfinansiella läget kunna resas emot anvisande av ett så betydande belopp som 15,000,000 kronor för ifrågavarande fristående statsbeställningar och kristidsarbeten, har utskottet likväl ansett sig böra tillstyrka, att så sker. I likhet med departementschefen finner nämligen utskottet synnerligen önskvärt, att för arbetslöshetens bekämpande även åtgärder av förebyggande karaktär vidtagas. Beträffande nu ifrågavarande förslag till statsbeställningar måste visserligen medgivas, att desamma endast till en mycket ringa del kunna täcka de synnerligen stora orderbehov, som föreligga inom de allra flesta grenar av den svenska industrien. Vidare lär man kunna utgå ifrån, att arbetslösheten icke kommer att minskas med hela det antal arbetare, som skulle komma att sysselsättas genom dessa beställningar. Uppenbart är dock, att genom sådana beställningar viss minskning av arbetslösheten skulle inträda samt att respektive företag skulle tillföras ökade möjligheter att längre tid och i större omfattning än eljest vore möjligt uppehålla driften.

Vidkommande de närmare villkoren för de fristående statsbeställningarna utgår utskottet ifrån, att dessa göras hos svenska företag samt endast i den mån sådana priser kunna ernås, som kunna anses skäliga med hänsyn till ifrågavarande anslags karaktär av nödhjälpsanslag, ävensom att beställningarna effektueras genom nytillverkning och icke genom leverans från lager. Den fordran torde jämväl böra uppställas, att tryggad arbetsfred är att emotse hos de företag, hos vilka beställningarna skola göras. Beträffande de synpunkter, som böra vara avgörande för urvalet av statsbeställningarna, har det synts utskottet, som om härvid företräde borde lämnas sådana industriprodukter, varav vederbörande gren av statsförvaltningen under den närmaste framtiden befinnes vara i behov, och med vilkas anskaffande man således icke utan olägenhet kan låta alltför länge anstå. I sådant hänseende synas ifrågavarande beställningar till lotsstyrelsen, sjökarteverket samt flygväsendet vara särskilt lämpliga. Vid varje beställning torde även avgörande hänsyn böra tagas till den lindring av rådande arbetslöshet, som därav kan förväntas följa. Härutinnan torde yttrande av arbetslöshetskommissionen i regel böra inhämtas. I övrigt får utskottet ansluta sig till vad departementschefen anförde till statsrådsprotokollet den 4 november 1921 och därvid framhålla, att det synes särskilt önskvärt att uppmuntra verksamheten inom den hårt trängda mekaniska verkstadsindustrien. Beställningar hos denna

torde också vara mest ägnade att indirekt gagna järn- och metallverken, vilka i än högre grad än verkstadsindustrien drabbats av depressionen.

Beträffande de närmare villkoren för igångsättandet och bedrivandet av kommunikationsverkens kristidsarbeten får utskottet hänvisa till sina uttalanden härutinnan i det meromnämnda utlåtandet nr 29. Mot de principer, som departementschefen anfört beträffande ifrågavarande kostnaders fördelning på lånemedel och arbetslöshetsmedel, har utskottet intet att erinra.

I ärendet väckta motioner.

Då utskottet härefter övergår till behandling av de i ärendet väckta *motionerna*, vill utskottet först beträffande herr Roséns motion nr 63: I om anvisande av ett anslag till arbetslöshetens bekämpande på 2,000,000 kronor för fullföljandet av järnvägsbygget Hällnäs—Stensele samt herr Åströms motion nr 61: I om anslag för igångsättande av järnvägsanläggningen Morjärv—Kalix såsom nödhjälpsarbete, vilket senare yrkande även framställts i herr Lövgrens i Nyborg m. fl. likalydande motion nr 158: II, framhålla, att dessa motioner med avseende å sitt syfte torde kunna anses inbegripna under Kungl. Maj:ts, av utskottet förordade förslag rörande kristidsarbeten. Vid valet av sådana ävensom vid beviljandet av det för varje särskilt arbete behövliga beloppet tillkommer avgörandet Kungl. Maj:t efter vederbörande myndigheters förslag eller hörande. Vad särskilt angår banbygget Morjärv—Kalix, vill utskottet erinra om sitt uttalande i utlåtandet nr 204 vid 1921 års riksdag, att nödhjälpsarbete å detta järnvägsföretag endast borde igångsättas i sista hand och först sedan alla andra möjligheter att bekämpa arbetslösheten, såsom genom vägarbeten o. d., blivit uttömda.

Till samma grupp av motioner lära även vara att hänföra herr Nilssons nr 46: I och herr Jönssons i Fridhill nr 77: II, i vilka hemställes, att 2,000,000 kronor för innevarande år och enahanda belopp för första halvåret 1923 anvisas för påbörjandet av elektrisk kraftledning från Trollhättan till Lagans kraftverk samt att de av riksdagen begärda anslagen för nödhjälpsarbeten måtte minskas med motsvarande belopp. Utskottet har i vederbörlig ordning häröver inhämtat utlåtande av vattenfallsstyrelsen, som tillstyrkt byggandet av denna stamledning; kostnaden härför, under förutsättning av dess färdigställande till den 1 oktober 1923, beräknas av styrelsen till 5,5 miljoner kronor, varav 40 % anses böra bestridas med arbetslöshetsmedel. Med hänsyn till denna frågas ovissa läge anser sig icke utskottet för närvarande kunna ingå på närmare prövning av densamma och kan fördenskull icke tillstyrka förslaget.

I en annan grupp av motioner påyrkas, att vissa delar av arbets-

löshetsanslaget skola användas för särskilda produktiva arbetsuppgifter eller för andra syften, vilka kunna anses motverka arbetslösheten. Sålunda hemställa herr Sederholm m. fl. i motion nr 84: I och herr Olsson i Ramsta m. fl. i en likalydande motion nr 72: II, att av arbetslöshetsanslaget 5,000,000 kronor ställas till domänstyrelsens, 10,000,000 kronor till hushållningssällskapens och 5,000,000 kronor till skogsvårdsstyrelsernas förfogande för anordnande av nödhjälpsarbeten i enlighet med av Kungl. Maj:t och arbetslöshetskommissionen lämnade direktiv. Herr Lindman m. fl. föreslå i motion nr 101: II, att av arbetslöshetsanslaget reserveras 20,000,000 kronor som förslagsanslag, högst, till beredande av ersättning åt statens och enskilda järnvägar för genom särskild taxenedsättning förorsakad inkomstminskning. I motionerna nr 42: II av herr Björnberg samt nr 43: II av herrar Svensson i Grönvik och Johanson i Hörninge föreslås, att vissa belopp av arbetslöshetsanslaget ställas till förfogande för att som ett led i kampen mot arbetslösheten skapa egna hem med mindre jordbruk. Vidare hemställa herr K. A. Andersson m. fl. i motion nr 85: I och herr Osberg m. fl. i motion nr 158: II, att riksdagen vid beviljande av anslag till arbetslöshetens bekämpande ville fastställa sådana grunder för medlens användning, att Kungl. Maj:t skulle hava möjlighet att med dessa medel även kunna ingripa till fiskets igånghållande till förebyggande av arbetslöshet bland fiskarbefolkningen. Slutligen yrkar i motionen nr 70: II herr Pehrsson i Göteborg m. fl., att av arbetslöshetsanslaget ett skäligt belopp reserveras för understödjande av arbetslösa svenska sjömän i främmande land.

Om samtliga sist berörda motioner gäller, att de utmynna i behjärtansvärda förslag, vilkas realiserande i och för sig otvivelaktigt skulle kunna förebygga eller lindra arbetslöshet. Men då deras syften antingen redan kunna i större eller mindre utsträckning förverkligas inom ramen av den nuvarande arbetslöshetspolitiken, vilket är fallet med exempelvis yrkandena på viss del av arbetslöshetsanslagets användande för nödhjälpsarbeten i domänstyrelsens, hushållningssällskapens och skogsvårdsstyrelsernas regi, eller också ligga helt på sidan av den nuvarande hjälpverksamheten, såsom förslaget att stödja fiskerinäringen, hava dessa motioner icke kunnat vinna utskottets tillstyrkande. En del däri föreslagna åtgärder, såsom beträffande fraktlindringar, äro också föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Vad angår de mycket betydelsefulla strävandena att återföra arbetslösa industriarbetare till jordbruket, så har utskottet redan i det föregående uttalat, att Statsarbetena torde kunna användas för att befrämja den inre kolonisationen. Med avseende å för-

slaget om arbetslöshetshjälp åt svenska sjömän på utrikes ort synes en sådan i och för sig tilltalande åtgärd näppeligen kunna inordnas i det nuvarande hjälpsystemet.

I motionerna nr 18: I av herr Frändén m. fl. och nr 31: II av herr Hedlund i Häste m. fl. har ånyo upptagits det vid fjolårets riksdag framförda förslaget, att till väg och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar samt till understödjande av brobyggnader måtte ställas ett anslag av 5,000,000 kronor samt att arbetslöshetsanslaget måtte minskas med motsvarande belopp. Utskottet har i utlåtandena nr 80 och 204 vid 1921 års riksdag upptagit denna fråga till ingående prövning samt på där angivna grunder ställt sig avvisande mot förslaget. Genom den i arbetslöshetskommissionens skrivelse den 23 december 1921 omförmälda lånefonden för vägdistrikten synes motionärernas önskemål dessutom blivit i viss mån tillgodosett. Detsamma gäller det i motion nr 159: II av herrar Andersson i Igelboda och Borg framförda kravet, att vägdistrikt skulle likställas med kommun med avseende å rätt till åtnjutande av statsbidrag till nödhjälpsarbeten.

Vidkommande herr E. Nylanders m. fl. motion 76: II vari hemställes, att vad som ännu må finnas disponibelt av det anslag på 10,000,000 kronor, som av förra årets riksdag beviljades för export till nödlidande länder, omedelbart ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för en vidsträcktare användning till stöd för svensk export av industrialster än vad av riksdagen vid anslagets beviljande förutsattes, samt att av det arbetslöshetsanslag, som kan komma att beviljas på 1922 års tilläggsstat, 10,000,000 kronor måtte reserveras för nyssnämnda syfte mot sådana realsäkerheter, som Kungl. Maj:t kan komma att godkänna, vill utskottet erinra därom, att 1920 års riksdag bemyndigade Kungl. Maj:t att lämna en statsgaranti på högst 10,000,000 kronor för att möjliggöra Sveriges deltagande i en internationell hjälpaktion till förmån för vissa nödlidande länder i Centraleuropa, Tyskland och Ryssland ej inbegripna (riksdagens skrivelse nr 405/1920). Sedan det emellertid visat sig, att denna form för statens medverkan icke kunde utnyttjas av de svenska exportörerna, beslöt 1921 års riksdag, med återkallande av ovannämnda beslut, att för beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder på tilläggsstat för samma år ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor (riksdagens skrivelse nr 102/1921), och uttalade riksdagen därvid bl. a., att beloppet syntes i främsta rummet böra komma de länder till godo, vilkas läge gjorde ett bistånd från svensk sida särskilt påkallat. Utskottet har inhämtat, att av detta anslag hittills endast ett

mindre belopp för export av utsädeshavre till Polen kommit till användning. Enligt uppgift lära emellertid åtskilliga större leveranser till Polen och Lettland samt eventuellt också Estland vara under förberedande. Även om dessa komma till stånd, skulle av hjälpkreditanslaget återstå odisponerat i runt tal 4,675,000 kronor. Det vill därvid synas utskottet, som om av anslaget odisponerade medel av Kungl. Maj:t skulle kunna få nyttjas på sätt motionären föreslagit. Däremot kan yrkandet att från arbetslöshetsanslaget ställa medel till förfogande för exportkredit icke vinna utskottets bifall av skäl, som framlagts i det föregående.

Återstå slutligen de motioner, som påyrka höjning eller minskning av de i proposition nr 11 äskade anslagsbeloppen samt vilka, med eller utan samband härmed, kräva ändringar i hittills gällande grunder eller direktiv för den statliga arbetslöshetspolitiken. I sådant hänseende göra herr Tjällgren m. fl. i motion nr 42: I och herr Andersson i Grimbo i motion nr 71: II, med yrkande om avslag å samtliga äskanden i proposition nr 11, gällande, att särskilda belopp efter utskottsprövning skola anvisas till arbetslöshetens lindrande i vissa fall. Till denna uppfattning kan utskottet icke ansluta sig. Utskottet har vidare låtit undersöka motionärernas uppslag, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om förständigande till allmänna verk och inrättningar att genom beställning av ved och andra förbrukningsartiklar, vilkas anskaffande inom landet är möjligt, bereda nya arbetstillfällen, och därvid funnit, att på denna väg, utöver vad redan från Kungl. Maj:ts sida åtgjorts beträffande nya föreskrifter för upphandling m. m., föga står att vinna beträffande arbetslöshetens bekämpande. Vad användningen av ved angår, håller utskottet före, att inhemskt bränsle bör föredragas framför utländskt, där så utan större teknisk och ekonomisk olägenhet kan ske. Beträffande herr Lindmans m. fl. motion nr 102: II, vari hemställes, att riksdagen i avvaktan på vidare utredning om åtgärder av mera produktiv natur, för arbetslöshetens bekämpande tills vidare endast skulle bevilja på tilläggsstat för år 1922 ett belopp av 30,000,000 kronor, utgår detta förslag från att berörda utredning skulle verkställas under riksdagens lopp, så att vid slutet av riksdagen definitivt beslut i ämnet kunde fattas och att således det i motionen begärda anslaget eventuellt endast skulle vara ett förskott på det slutliga anslag, som kunde komma att beviljas. På grund härav och med hänsyn till den framskridna tidpunkt under riksdagen, vid vilken detta memorial avgives, lärer ifrågavarande motion icke påkalla något utskottets vidare yttrande. Av utskottets tillstyrkande av det av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppet följer, att utskottet ej kan biträda herr von Sydows motion nr 83: I, i den mån denna påyrkar en nedsättning av

det i proposition nr 11 begärda beloppet på 70,000,000 kronor för själva hjälpverksamhetens fortsättande under innevarande år.

I en annan grupp motioner, nr 59: I av herr Winberg och en likalydande nr 111: II av herr Dahlén m. fl., nr 104: II av herr Kilbom m. fl. samt 114: II av herr Lindberg, yrkas högre anslag för arbetslöshetens bekämpande än de av Kungl. Maj:t i proposition nr 11 äskade. Med hänsyn till det tryckta statsekonomiska läget anser utskottet, att dessa krav icke kunna vinna beaktande. Herrar Winberg och Dahlén m. fl. förbinda i sina ovannämnda motioner hemställan om högre anslag med önskemålet om vissa ändrade direktiv beträffande den hittillsvarande arbetslöshetspolitiken; nedlagda industriföretag böra sålunda enligt sagda motionärers uppfattning kunna igångsättas med bidrag av statsmedel. I likhet med departementschefen håller dock utskottet före, att denna form av statssubvention för industrien icke är att förorda. Herr Kilbom m. fl. hemställa för sin del om andra direktiv för nödhjälpslönerna och arbetslöshetsunderstöden samt för understödsverksamhetens förhållande till konflikterna på arbetsmarknaden, i vilka hänseenden utskottet, till stöd för sitt avstyrkande av motionen, får hänvisa till sina föregående uttalanden i dessa frågor.

I den mån dessa senare spörsmål i form av särskilda yrkanden blivit berörda i herr von Sydows ovannämnda motion, får utskottet likaledes åberopa sina nyssnämnda uttalanden, vari även vissa synpunkter beträffande arbetslöshetskommissionens sammansättning och arbetsformer blivit framhållna. Den kontroll beträffande den rent kommunala arbetslöshetspolitiken, som motionären påyrkar, synes det enligt utskottets uppfattning ligga inom arbetslöshetskommissionens befogenhet att utöva. Ej heller finner utskottet skäl föreligga till ändring av arbetslöshetskommissionens hittillsvarande sätt att offentliggöra meddelanden från sin verksamhet. En särskild punkt i herr von Sydows motion, nämligen rörande önskvärdheten av att arbetslöshetsunderstödet, i den mån det är möjligt, må utgå in natura och icke kontant, har blivit föremål för en särskild motion nr 60: I herr E. Larson, vilken hemställer om särskild föreskrift härutinnan från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida. Utskottet får för sin del uttala sin anslutning till herr von Sydows uppfattning om önskvärdheten av nämnda anordning, men anser särskilt åläggande härom olämpligt och onödigt.

Slutligen har herr Hamrin i motion nr 99: II föreslagit, att förmånen av kostnadsfritt tillhandahållande av sten från statens gatstenslager, varom förslag framställts i propositionen, även måtte tillkomma städer, som med sig inkorporerat landskommun och därvid fått övertaga

dess väghållningsskyldighet. I sitt utlåtande nr 28 till innevarande års riksdag har också utskottet, i samband med sitt förordande av bifall till ifrågavarande förslag från Kungl. Maj:ts sida, uttalat sin anslutning till motionärens önskemål.

Sättet för anslagens upptagande i staterna.

Såsom utskottet i början av detta memorial erinrat, har riksdagen såsom förskott å den slutliga anvisningen för nu ifrågavarande ändamål beviljat två särskilda belopp, ett å 20,000,000 kronor och ett å 15,000,000 kronor, båda såsom förslagsanslag, högst. Denna anslagsbeteckning var givetvis betingad av de särskilda förhållanden, under vilka anvisningarne skedde och stod för övrigt i överstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. De belopp, som utskottet, enligt vad av det ovan anförda framgår, nu tillstyrker eller 50,000,000 kronor å 1922 års tilläggsstat och 5,000,000 kronor å riksstaten för första halvåret 1923, synas emellertid böra erhålla reservationsanslags natur. Vid sådant förhållande och då ur bokförings- och redovisningssynpunkt det icke är lämpligt, att i tilläggsstaten för arbetslöshetens bekämpande flera anslag äro uppförda med olika beteckning, anser utskottet, att samtliga de för ändamålet beviljade beloppen böra sammanföras till ett anslag med reservationsanslags natur — en åtgärd, varigenom alltså en ändring sker i den av riksdagen beslutade anslagsbeteckningen för de två förskottsvis beviljade beloppen. Under förutsättning att riksdagen icke har något att erinra mot den av utskottet sålunda förordade anordningen, kommer utskottet att i förslaget till tilläggsstat för år 1922 upptaga anslaget till bekämpande av arbetslösheten med ett belopp av 85,000,000 kronor och med reservationsanslags beteckning.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

I) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å följande motioner, nämligen av herrar Frändén m. fl. nr 18: I, Tjällgren m. fl. nr 42. I, och Andersson i Grimbo m. fl. nr 71: II i vad de båda sistnämnda motionerna ej avse skrivelse till Kungl. Maj:t i visst syfte, N. A. Nilsson m. fl. nr 46: I, Winberg nr 59: I, Åström nr 61: I, Rosén nr 63: I, von Sydow nr 83: I, i vad motionen avser anslagsbeloppet, Hedlund i Häste m. fl. nr 31: II, Pehrsson i Göteborg m. fl. nr 70: II, Nylanders m. fl. nr 76: II, i vad motionen avser disponerande av visst belopp

av arbetslöshetsanslaget för exportkredit, Jönsson i Fridhill nr 77: II, Kilbom m. fl. nr 104: II, beträffande anslagsbeloppet, i vad motionen skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, Dahlén m. fl. nr 111: II, Lindberg m. fl. nr 114: II, Lövgren i Nyborg m. fl. nr 120: II, Andersson i Igelboda och Borg nr 159: II, *för bekämpande av arbetslösheten*, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokoll över socialärenden den 7 januari 1922 angivna grunder, anvisa

a) å tilläggsstat för år 1922, utöver de förut för samma ändamål beviljade beloppen å sammanlagt 35,000,000 kronor, ett reservationsanslag av 50,000,000 kronor,

b) på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag å 5,000,000 kronor,

II) att herrar Tjällgrens m. fl. motion nr 42: I, och Anderssons i Grimbo m. fl. motion 71: II, i vad desamma avse skrivelse till Kungl. Maj:t angående allmänna verks och inrättningars anskaffning av ved m. m., ej må vinna riksdagens bifall,

III) att följande motioner, nämligen av herrar E. Larson nr 60: I, von Sydow nr 83: I, i vad motionen avser villkoren för anslagets utgående, Sederholms m. fl. nr 84: I, K. A. Andersson m. fl. nr 85: I, Björnberg nr 42: II, Svensson i Grönvik och Johansson i Hörninge nr 43: II, Pehrsson i Göteborg m. fl. nr 70: II, Olsson i Ramsta m. fl. nr 72: II, Lindman m. fl. nr 101 och 102: II, Osberg m. fl. nr 158: II samt Nylander nr 76: II, i vad motionen avser användningen av det å 1921 års tilläggsstat uppförda reservationsanslaget för beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder, må anses besvarade, genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt,

IV) att herr Hamrins motion nr 99: II må anses besvarad, genom vad utskottet i sitt memorial nr 28 anfört och riksdagen i anledning därav beslutat.

Stockholm den 29 maj 1922.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *C. J. G. Swartz*, *N. A. Nilsson*, *J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. F. Lamm*, *C. P. V. Nilsson*, *O. U. B. Olsson*, *J. L. Widell*, *C. G. Ekman*, *J. Nilsson* i Malmö och *O. Bergqvist* samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *K. V. Rydén*, *J. Jönsson* i Revinge, *P. Nilsson* i Bonarp, *O. H:son Waldén*, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud* och *S. E. J. Lübeck*.

Reservation:

av herr *O. Olsson* i Kullenbergstorp, vilken beträffande anslag till fristående statsbeställningar och kristidsarbeten anför följande:

»Jag har ej kunnat biträda utskottets tillstyrkan av de fristående statsbeställningarna och anvisandet av ett under nuvarande förhållanden så betydande belopp som 15,000,000 kronor för detta syfte. Jag vill icke bestrida, att beställningarna kunna komma att omfatta statsgagneliga och allmännyttiga produkter, men de härför erforderliga medlen borde, i den mån behovet befinnes oundgängligt, hava äskats och beviljats i vanlig ordning på respektive huvudtitlar och icke på denna omväg över arbetslöshetsanslaget, med vars uppgift: lindrande av genom ofrivillig arbetslöshet uppkommen nöd, dessa maskerat industriprotektionistiska åtgärder hava mycket litet gemensamt. Utskottet kan visserligen sägas redan hava tagit ståndpunkt i frågan genom att utskottet i ett föregående utlåtande, nr 17, föreslagit och riksdagen beslutat att som bidrag till vattenfallstyrelsens kraftverksbygge vid Lilla Edet anvisa 3,500,000 kronor av arbetslöshetsmedel. Enligt min uppfattning borde emellertid dessa medel utgå av de många miljoner, som komma att beviljas för understödsverksamhetens fortsatta bedrivande under året. Den hårt spända budgeten och nödvändigheten av den strängaste sparsamhet med statens medel synes mig omöjligt kunna medgiva ett annat förfarande.

Av samma skäl torde icke heller något tillskott av arbetslöshetsmedel behöva eller böra ifrågakomma för kommunikationsverkens kristidsarbeten. Genom riksdagens bifall till proposition nr 12 hava lånemedel i tillräcklig myckenhet ställts till förfogande för detta ändamål. Den merkostnad, som dessa kristidsarbeten anses medföra i jämförelse med ordinarie arbeten, torde ur synpunkten av kapitalkontobelastningen kunna

anses kompenserad genom den nedsättning av lönerna vid dessa företag, som riksdagen föreskrivit. Denna nedsättning synes mig därför böra avvägas så, att i förräntningsavseende ingen framtida olägenhet av dessa kristidsarbeten behöver uppkomma för vederbörande affärsverk. Jag anser således, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen må med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag — — — för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 7 januari 1922 angivna grunder, med iakttagande dock av vad ovan anförts ang. statsbeställningarne och kristidsarbeten anvisa

a) å tilläggsstat för år 1922, utöver de förut för samma ändamål beviljade beloppen å sammanlagt 35,000,000 kronor, ett reservationsanslag å likaledes 35,000,000 kronor.

b) — — — — — — — — — —.

II. — — — — — — — — — —.

III. — — — — — — — — — —.

IV. — — — — — — — — — —.»

Stockholm 1922. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.
221549